

آرامش در سایه مهر

خداوند نظام هستی را آکنده از نشانه‌هایی برای تفکر قرار داده است. یکی از بزرگ‌ترین این نشانه‌ها، در عمیق‌ترین رابطه انسانی، یعنی پیوند زن‌شویی نهفته است.

خداوند در آیه ۲۱ سوره روم، هدف اصلی از آفرینش همسران را «دستیابی به آرامش» معرفی می‌کند: «تا نزد آنان آرامش یابید.» این «سکون»، فراتر از آرامش عاطفی موقت، به معنای رسیدن به ثبات و امنیت روانی در کنار یکدیگر است. این آرامش زمانی محقق می‌شود که خانه، برای زن و مرد، به مثابه پناهگاهی امن از دغدغه‌های بیرون باشد، جایی که در آن، یکدیگر را بدون قضاوت می‌پذیرند و در مشکلات، پشتیبان هم هستند. این همان تجلی «مَوَدّت» (دوستی و عشق قلبی) است که خداوند در نهاد آنان قرار داده است.

اما این رابطه با عاطفه اولیه، به تنهایی پایدار نمی‌ماند. استمرار آن در گوشت و رحمت» (مهربانی و گذشت عملی) است. رحمت در زندگی مشترک، یعنی درک متقابل در روزهای سخت، تقسیم بار مسئولیت‌ها، بخشیدن خطاهای کوچک و تلاش برای همدلی عمیق با یکدیگر، برای مثال وقتی مردی پس از یک روز سخت کاری به خانه برمی‌گردد و با محیط آرام خانه و روی گشاده همسرش روبه‌رو می‌شود یا هنگامی که زنی در مواجهه با چالشی خانوادگی، حمایت بی‌چشم‌داشت شوهرش را می‌بیند، رحمت تجلی می‌یابد. این نهاد، یک قرارداد اجتماعی صرف نیست، بلکه «نشانه الهی» برای کسانی است که در آن می‌اندیشند. مولوی در اشعارش به این حقیقت چنین اشاره می‌کند:

عشق از ازل است و تا بد خواهد بود / جوینده عشق بی‌عدد خواهد بود

حکمت

نامه سی‌ویکم: منشور تربیت دینی

فرزندپروری یکی از چالش‌های مهم خانواده در جامعه امروز است؛ چالشی که علاوه بر ضروریات اقتصادی و اجتماعی، به تحولات فرهنگی و تغییر سبک زندگی نیز گره خورده است. در سال‌های اخیر کاهش ازدواج، افزایش سن تشکیل خانواده، افزایش آمار طلاق و گسترش الگوهای تک‌فرزندی، سیمای خانواده ایرانی را متأثر ساخته و بسیاری از کارشناسان را درباره آینده جمعیتی کشور، نگران کرده است.

در کنار این مشکلات، روند روبه‌افزایش سبک‌های تربیتی وارداتی، فاصله گرفتن نسل جوان از الگوهای سنتی خانواده و جایگزینی برخی ارزش‌های فردگرایانه، ضرورت بازنگری در منابع اصیل تربیتی را پررنگ‌تر می‌کند. یکی از این منابع کم‌نظیر، نهج‌البلاغه است، مجموعه‌ای که سرشار از درس‌های تربیتی، اخلاقی و راهکارهای پرورش نسل سالم و مسئولیت‌پذیر است.

در میان بخش‌های مختلف این کتاب نورانی، نامه ۳۱ جایگاهی ویژه دارد. این نامه که امام علی^(ع) خطاب به فرزندشان نوشته‌اند، به گفته متخصصان تربیت دینی، بیش از ۱۳۰ نکته کاربردی برای والدین دارد، نکاتی که بسیاری از آن‌ها، پاسخگوی نیازهای تربیتی امروز نیز هستند. در این نامه، بر ضرورت عشق‌ورزی به فرزند، آگاهی بخشی به موقع، پرورش عقل، ساختن شخصیت مستقل، آموزش مسئولیت‌پذیری، دوری از روابط ناسالم و تقویت ایمان و اخلاق به عنوان محور تربیت، تأکید شده است.

از سوی دیگر، شرایط اجتماعی امروز نیز نیازمند توجه جدی به موضوع فرزندپروری است. روند کاهش جمعیت، افزایش خانواده‌های تک‌فرزند و فشارهای روانی بر کودکان تنها، بخشی از پیامدهای کم‌توجهی به تربیت و فرزندآوری است. کارشناسان معتقدند که تسهیل قوانین مربوط به مادران شاغل، حمایت‌های مادی و روانی، و اصلاح نگاه فرهنگی به ازدواج و فرزندآوری، از ملزومات بهبود این وضعیت است. در نهایت، با گذشت به آموه‌های نهج‌البلاغه، می‌تواند چراغ راه خانواده‌ها باشد. نامه ۳۱ تنها یک نصیحت پدرانه نیست، بلکه منشوری تربیتی است که اگر به‌درستی در خانواده و نظام آموزشی به‌کار گرفته شود، می‌تواند بخشی از نگرانی‌های امروز درباره تربیت نسل آینده را برطرف کند.

بردار و بخوان

راهنمای مادران در مسیر فرزندپروری

کتاب «ریحانه بهشتی یا فرزند صالح» یکی از آثار ارزشمندی است که طی سال‌ها، توانسته است اعتماد خانواده‌های بسیاری را جلب کند و مرجعی کاربردی برای مادران جوان شناخته شود. این کتاب، نتیجه تلاش خانم سیما میخیر و جمعی از خواهران پژوهشگر حوزه علمیه است و انتشارات نور آن را منتشر کرده است؛ اثری که با تکیه بر منابع معتبر اسلامی و همچنین داده‌های قابل اعتماد پزشکی، مجموعه‌ای از توصیه‌های عبادی، اخلاقی، تربیتی و تغذیه‌ای را برای دوران پیش از بارداری و بارداری، گردآوری کرده است. یکی از ویژگی‌های مهم ریحانه بهشتی، پیوند سالم میان آموزه‌های دینی و اصول علمی است. نویسندگان در کنار بهره‌گیری از روایات و منابع فقهی شیعه، نظرات متخصصان حوزه پزشکی را نیز لحاظ کرده‌اند و همین موضوع باعث شده است کتاب، هم جامع باشد و هم قابل اعتماد. همین اعتبار موجب شده است این اثر تاکنون بیش از صد بار تجدید چاپ شود که نشانه‌ای از استقبال بسیار گسترده مخاطبان است.

در بخش‌های مختلف کتاب، توصیه‌هایی درباره آمادگی روحی والدین، تغذیه صحیح مادر، تأثیر برخی خوراکی‌ها بر رشد جنین و همچنین نکات اخلاقی و تربیتی برای شکل‌گیری شخصیت سالم کودک، ارائه شده است. اشاره به آثاری که قرآن خوانی والدین بر آرامش و وضعیت روحی مادر دارد یا توصیه‌هایی درباره مصرف میوه‌ها و خوراکی‌های مفید مانند گلابی، انار و کاستنی، نمونه‌ای از این آموزه‌هاست که در کنار هم، تصویری روشن و کاربردی از یک بارداری سالم ترسیم می‌کند. «ریحانه بهشتی» برای خانواده‌هایی نوشته شده است که دغدغه تربیت دینی، سلامت جسمی و آرامش روحی فرزندشان را دارند. اگر به دنبال راهنمایی هستید که بتواند شما را از روزهای پیش از بارداری تا ماه‌های مهم انتظار مادرانه همراهی کند، این کتاب یکی از بهترین انتخاب‌هاست.

بررسی دلایل تأکید اسلام بر فرزندآوری

فرزند بیشتر؛ برکت بیشتر

گزارش

سمانه رضوانی | اسلام دین زندگی و نشاط است. نگاه اسلام به فرزند، نگاهی مثبت و امیدبخش است؛ فرزندان را نه به عنوان بار و عامل هزینه بلکه چشمه‌های برکت و خوشبختی می‌داند. اگر به وعده‌های خداوند اعتماد کنیم و با توکل پیش برویم، خواهیم دید که همراه هر فرزند جدید، درهای تازه‌ای از رحمت و روزی به رویمان باز می‌شود. پس با اعتماد به خداوند، به استقبال این نعمت‌های زیبا برویم و جامعه خود را از صدای کودکی و نشاط سرشار کنیم. در این مطلب باهم می‌خوانیم که چرا اسلام این قدر به فرزندآوری اهمیت می‌دهد و داشتن خانواده پرجمعیت را این قدر تشویق می‌کند.

پیامبر^(ص) به فرزندان شما افتخار می‌کند

جالب است بدانید که پیامبر اسلام به زیاد بودن فرزندان مسلمانان در دنیا، افتخار می‌کنند. ایشان فرمودند: «اولاد خود را زیاد کنید. من فردای قیامت به کثرت شما بر سایر امت‌ها افتخار می‌کنم.» پس هر فرزندی که به دنیا می‌آید، نه تنها باعث نشاط خانواده می‌شود، بلکه موجب خشنودی پیامبر و جامعه اسلامی هم خواهد شد.

خانواده شاد، جامعه سالم

اسلام می‌خواهد جامعه‌ای زنده و پویا داشته باشد. صدای بازی بچه‌ها در خانه‌ها نشانه زندگی و نشاط است. البته اسلام می‌گوید فرزند بیشتر، باید همراه با «تربیت بهتر» باشد. هدف این نیست که فقط تعداد زیاد شود، هدف این است که انسان‌هایی خوب و مفید برای جامعه تربیت کنیم. خانواده‌های پرجمعیت و شاد، مانند سلول‌های سالم یک بدن هستند که جامعه اسلامی را سلامت و قوی نگه می‌دارند.

ساختن آینده اسلام

فرزندان ما فقط بچه‌های ما نیستند؛ آن‌ها سازندگان فردای جامعه اسلامی هستند. امام علی^(ع) می‌فرماید: «دل نوجوان مانند زمین خالی است، هر بذری که در آن بکاری، رشد می‌کند.» اگر ما امروز فرزندان را با محبت، اخلاق خوب و آموزش‌های دینی تربیت کنیم، فردا جامعه‌ای داریم پر از انسان‌های شایسته. داشتن فرزند یعنی سرمایه‌گذاری برای ساختن یک آینده روشن.

یک سرمایه‌گذاری همیشگی

بعضی‌ها، مانع‌های ازدواج و فرزندآوری را زیاد می‌بینند، در صورتی که خیلی از آن‌ها حل‌شدنی است؛ چون خریدنیا و آخرت در داشتن فرزند است. پیامبر عزیزمان می‌فرماید: «چه چیزی مؤمن را از داشتن خانواده، مانع می‌شود؟ شاید خدا به او فرزندی دهد که زمین را با [گفتن] لا اله الا... سنگین سازد.» یعنی حتی بعد از اینکه ما از دنیا رفتیم، اگر فرزندان صالحی داشته باشیم که برای ما دعا کنند و کارهای خوب انجام دهند، این‌ها همچنان به حساب خوبی‌های ما نوشته می‌شود؛ مثل یک سرمایه‌گذاری دائمی که همیشه سود می‌دهد.

نگران هزینه‌ها نباشیم

یکی از بزرگ‌ترین دلایلی که برخی افراد از فرزندآوری می‌ترسند، نگرانی از تأمین هزینه‌های زندگی است. اما اسلام یک پیام امیدبخش دارد: «همراه هر کودکی، روزی‌اش هم می‌آید.» شخصی می‌گوید: «در نامه‌ای به امام‌کاظم^(ع) نوشتم پنج سال است که از بچه‌دار شدن خودداری می‌کنم و خانمم بچه‌دار شدن را ناپسند می‌شمارد و می‌گوید تربیت او به سبب فقر، دشوار است. نظر شما چیست؟ حضرت برای من نوشت فرزند بیاورید که روزی او با خداوند است.» خداوند که این کودک را به شما داده است، حتماً راهی هم برای روزی رساندن به او باز می‌کند. ما فقط باید توکل کنیم و تلاش خودمان را بکنیم.

هشدار برای فرزنددار نشدن!

علامه طباطبایی در تفسیر المیزان می‌نویسند: «شمایی که الان به وجود آمده‌اید، حاصل نسل قبل خودتان هستید و بشر آینده‌ای که الان نیست، حاصل توالد نسل امروز است. تصور کنید که مردمان «انس پیش به این نتیجه می‌رسیدند که فرزندآوری سخت است و اصلاً احتیاجی به فرزندآوری نیست، مسلماً شما و به طور کل نسل امروز وجود نداشت.» لذا اگر با یک دید بشردوستانه به این مسئله نگاه کنیم، باید برای تولد ارزش‌قائل باشیم. متأسفانه ما احساس می‌کنیم چیزی به گردن ما نیست و چون من نمی‌خواهم، نباید اتفاق بیفتد و حتی اگر اتفاق بیفتد، جلوی آن را با نخواستن‌هایم می‌گیرم (سقط جنین)، حال آنکه آن دنیا باید در قبال چنین نخواستن‌هایی پاسخگو باشیم.

محبت و احترام؛ ستون‌های پنهان آرامش در خانواده

بی‌احترامی، کوچک‌شمردن و تحقیر همسر، همانند موربانه‌ای است که از درون پایه‌های محبت را می‌خورد؛ وقتی زن و مرد در گفتار، لحن و نگاه خود حرمت یکدیگر را نگاه دارند، فرزندان نیز در همان فضا، ادب و کرامت می‌آموزند. پیامبر اکرم^(ص) در حدیثی زیبا فرمودند: «ما أَكْرَمَ النِّسَاءِ إِلَّا كَرِمَهُ وَلَا أَهَانَهُنَّ إِلَّا لَئِيمَهُ؛ زنان را گرامی نمی‌دارد مگر انسان بزرگوار و به آنان اهانت نمی‌کند مگر انسان پست‌فطرت.» (نهج‌الفصاحه، ج ۱۵۰) این حدیث نشان می‌دهد که نوع رفتار با همسر، بازتاب شخصیت و ایمان انسان است.

خانواده؛ مدرسه ایمان و انسانیت

خانواده‌ای که در آن محبت و احترام جریان دارد، تنها مأمن عاطفی نیست، بلکه بهترین بستر تربیت نسل مؤمن و مسئول است. فرزندان در چنین خانه‌ای، عشق ورزیدن، احترام به دیگران و مهارت‌گفت‌وگوار با عمل می‌آموزند نه با توصیه. از سوی دیگر، جامعه‌ای که خانواده‌های محترم و مهربان دارد، کمتر گرفتار خشونت، بی‌اعتمادی و فروپاشی اخلاقی می‌شود. پس اصلاح جامعه، از اصلاح روابط در کوچک‌ترین واحد آن یعنی خانواده آغاز می‌شود. در نتیجه آموزه‌های اسلام درباره خانواده، مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های خشک نیست، بلکه نقشه‌ای زنده برای ساختن خانه‌ای گرم و روح‌افراست. محبت، نیروی پیونددهنده دل‌هاست و احترام، سپری است که از فروپاشی آن‌ها جلوگیری می‌کند. اگر هریک از ما بی‌ماوریم که در خانه، زنانمان را به محبت و رفتارمان را به احترام بیاراییم، خانه‌هایمان آرام و فرزندانمان دل‌گرم می‌شوند و جامعه‌مان، طعم ایمان واقعی را می‌چشد.

در این بیان، امام به دو نکته لطیف اشاره می‌کنند: نخست، مسئولیت اخلاقی مرد در قبال همسرش و دوم، جایگاه انسانی زن که امانتی الهی در زندگی مرد است. این سخن، در روزگاری گفته شد که بسیاری از جوامع، زن را فاقد حقوق می‌دانستند. اسلام با چنین سخنانی، بنای کرامت زن و تعادل در روابط خانوادگی را پی‌ریخت.

امیرالمؤمنین درباره رفتار و سیره خود و حضرت فاطمه^(ص) می‌فرماید: «به خدا سوگند که هرگز بر فاطمه غضب نکردم و او را به کاری مجبور نساختم، تا آنکه خداوند عزوجل او را به نزد خویش برد و او نیز مرا خشمگین نساخت و هرگز برخلاف خواست من عمل نکرد و من هرگاه به او نگاه می‌کردم، غصه‌ها و اندوه‌هایم برطرف می‌شد.» (کشف‌الغمه، ج یک، ص ۳۴۳)

محبت زبانی و رفتاری؛ راز پایداری روابط

در روان‌شناسی معاصر نیز تأکید می‌شود که محبت اگر در رفتار و گفتار بروز نکند، تأثیری پایدار ندارد. در حدیثی از پیامبر^(ص) آمده است که لبخند به روی مؤمن، عبادت است. بنابراین در فضای خانواده، لبخند، گفتار نرم، قدردانی و ابراز محبت نه تنها رفتارهایی اجتماعی‌اند، بلکه عباداتی هستند که بنیان روحی خانواده را استوار می‌سازند. ابراز محبت، نباید تنها در روزهای خاص یا موقعیت‌های ویژه باشد. گفتن جمله‌هایی ساده مانند «خسته نباشی»، «به وجودت افتخار می‌کنم» یا «ازت ممنونم» می‌تواند تأثیری عمیق‌تر از بسیاری هدایا داشته باشد.

احترام؛ دیوار محافظ عشق

احترام، معنای عمیق‌تری از ادب دارد، احترام یعنی پذیرفتن ارزش وجودی دیگری، حتی در هنگام اختلاف نظر.

ازدواج از منظر قرآن، تنها پیمانی حقوقی یا اجتماعی نیست، بلکه فرایندی الهی است که هدفش، «سکینه» یعنی آرامش درونی و روانی است. خداوند در آیه ۲۱ سوره روم در کنار سکونت و آرامش، دو عنصر کلیدی دیگر را ذکر می‌کند: مودت و رحمت. مودت، همان عشق و دوستی آگاهانه است که در طول زندگی باید رشد یابد و رحمت، احساس همدلی و گذشت در هنگام ضعف و خطاست. به تعبیر دیگر، مودت، آغاز پیوند است و رحمت، استمرار آن.

محبت و اخلاق، معیار برتری از نگاه پیامبر^(ص)

پیامبر اکرم معیار برتری انسان‌ها را نه در عبادت‌های ظاهری، بلکه در رفتار خانوادگی می‌دانستند. ایشان فرمودند: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لَاهِلِهِ، و اَنَا خَيْرُكُمْ لَإِهْلِي؛ بهترین شما کسی است که برای خانواده‌اش بهترین باشد و من بهترین شما برای خانواده‌ام هستم.» (نهج‌الفصاحه، ج ۱۵۲) در این سخن، پیامبر گرامی، معیار «خیر» را در مدار خانواده قرار می‌دهد، یعنی کسی که در خانه مهربان، صبور و خوش‌رفتار است، در حقیقت در نزد خداوند برترین است. رفتار در محیط خانه، صادق‌ترین آزمون اخلاقی انسان است؛ زیرا در آنجا نقاب‌ها کنار می‌روند و حقیقت درون آشکار می‌شود.

همسر، از نگاه امام علی^(ع) امانتی الهی است

در وصیت معروف حضرت امیرالمؤمنین به امام حسن^(ع) آمده است: «عاشرا معاشره جمیله، فإلّا عندک أسیراً لأمّ لک غیر نفسک عنها؛ با همسرت نیکو رفتار کن؛ زیرا او نزد تو امانتی است و تنها مالک خویشتن است.»

حامد میرزاجان
عضو مجمع نمایندگان طلاب و فضلای حوزه علمیه قم

درنگ